

ÖREBRO UNIVERSITET
PEDAGOGISKA INSTITUTIONEN

Lek

– En studie om pedagogernas roll och deras uppfattningar om lärandet i leken –

Grace Akpan
Jimmy Andersson
Anette Birgersson

C-uppsats 2006

Handledare: Ingrid Unemar Öst

Pedagogik med didaktisk inriktning C

C-uppsatser vid Pedagogiska institutionen, Örebro universitet

Sammanfattning

Vår studie handlar om lärandet som sker i barnens lek. Vi har valt att utifrån fem pedagogers perspektiv få mer kunskap om vad barnen lär sig i både styrd och fri lek. Vår frågeställning med studien är att få veta vad pedagogerna anser att lek är och hur de själva uppfattar sin roll i leken. Undersökningen baseras på fem intervjuer med pedagoger som arbetar på förskolan. För att få reda på hur pedagogerna uppfattar lekens betydelse har vi gjort halvstrukturerade kvalitativa intervjuer på två olika förskolor. Resultaten från dessa har vi sedan jämfört med litteraturstudien.

I vår slutdiskussion har vi diskuterat kring likheter och olikheter mellan pedagogernas arbetssätt och syn på lärande i leken. Vi har också relaterat vårt resultat till tidigare forskning. Vi märkte att mycket av samtalen med pedagogerna liknade dem diskussioner som förts i den litteratur vi har tagit del av.

Vi kan efter intervjuerna se att alla pedagoger anser att leken är viktig i förskolan, och då i synnerhet den fria leken. Pedagogerna menar att den delen av leken skapar goda föresättningar för lärande. Men även den styrda leken har en plats i förskolan menar pedagogerna, detta för att verksamheten har specifika mål som måste uppnås.

Sökord: Lek, lärande, förskola, pedagog

1 INLEDNING	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	1
1.2 Arbetets disposition.....	1
2 BAKGRUND	2
2.1 Teoriram	2
2.2 Lek.....	4
2.3 Lekens signaler.....	5
2.3.1 Lekens betydelse för lärande	5
2.3.2 Den vuxnas roll i leken.....	6
2.4 Fri lek	6
2.5 Syftet med den fria leken.....	7
2.6 Pedagogens roll i den fria leken	8
2.6.1 Den osynliga styrningen.....	9
2.6.2 Pedagogen som deltagare i interaktion och samspel	10
2.6.3 Barn som inte leker	12
2.7 Styrd lek	13
2.8 Syftet med den styrda leken	14
2.8.1 Samlingen.....	15
2.9 Pedagogens roll i den styrda leken	15
3 METOD	17
3.1 Metodval.....	17
3.1.1 Metodval i vår studie.....	18
3.2 Inför intervjun	18
3.3 Intervjun	19
3.4 Urval.....	20
3.5 Intervjuguiden	20
3.6 Genomförande	21
3.7 Bearbetning	22
3.8 Analys.....	22
3.9 Etiska frågor	23
3.9.1 Etiska aspekter i vår studie.....	24
3.10 Validitet och reliabilitet.....	24

4 RESULTAT	24
4.1 Vad är lek?	25
4.2 Vilket syfte har leken? Vad lär sig barnen?	26
4.3 Vad är styrd lek?	27
4.4 Vad är fri lek?.....	28
4.5 Vad är pedagogens roll?	29
5 DISKUSSION	30
6 SLUTSATS	34
6.1 Metoddiskussion.....	35
6.2 Fortsatt forskning	35
REFERENSER	36

Bilaga 1 Intervjuguide

1 INLEDNING

Denna studie handlar om barns lek och lärande. Vi vill veta hur fem pedagoger uppfattar lekens betydelse för barns lärande. Vi är medvetna att vi inte kan dra alla pedagoger över en kam, då vi behandlar en liten grupp av pedagoger och deras syn på lek. Vi har intresserat oss för vad lek har för inverkan på barns lärande utifrån pedagogernas synvinkel. Det var något som verkade naturligt för oss då vi själva kommer att arbeta som pedagoger, och det vi tyckte att det var extra viktigt att få en större inblick i vad pedagogerna uppfattar som givande lek och om denna är lärande. För att få kunskapen om hur viktig leken kan vara har vi använt oss av intervju och specifik litteratur i ämnet. Litteraturen och intervjuerna har tillsammans utökat vårt intresse för vad pedagogerna har för roll i leken.

I barnens värld har leken stor betydelse. Enligt Pia-Maria Ivarsson (2003) tycker barnen själva att leken är viktig och de tycker att det är roligt att leka. Ivarsson menar att lek har ett bestämt innehåll som gör att de är medvetna om hur lekens händelseförlopp och specifika avsikter ska ske. I lek är barnen målinriktade och agerar utifrån sina önskemål och behov samtidigt som de kan reflektera över både egna och andras verksamheter när de leker (Ivarsson 2003).

1.1 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med denna studie är att få ökad kunskap om lekens betydelse för barns lärande, samt få en fördjupad förståelse kring pedagogernas uppfattning om lek. Samt få kunskap hur pedagogerna uppfattar sin egen roll i leken.

De frågeställningar som vi i detta arbete utgått från är:

- Vad anser pedagogerna om lek?
- Hur uppfattar pedagogerna lekens betydelse för barnens lärande?
- Hur uppfattar pedagogerna sin roll i leken?

1.2 Arbetets disposition

Uppsatsen börjar med en bakgrund, där vi utifrån olika forskare fördjupar oss i begreppen lek både fri och styrd sådan, vi studerar även olika perspektiv på lärande. Därefter presenterar vi vår metod, det vill säga dels ett litteraturavsnitt om intervjumetod samt vårt valda tillvägagångssätt vid inhämtning och bearbetning av data. Vi redovisar sedan resultatet av vår

studie. Därefter har vi en diskussion där vi kopplar samman bakgrunden med vårt intervjuresultat, för att nå fram till vårt syfte och kunna besvara våra frågeställningar.

2 BAKGRUND

Vi ska börja med att förklara två perspektiv på lärande, som enligt litteraturen vi läst haft mest inflytande på lekens roll i dagens förskola. Perspektiven vi valt att fokusera på är kognitivism och konstruktivism. Vi ska sedan se om det finns skillnader och likheter mellan dessa två perspektiv. Detta gör vi för att få en grund att stå på i studien.

2.1 Teoriram

Nedan gör vi en beskrivning om hur kognitivismen och konstruktivismen kan ha förhållande till varandra i lärandet.

”Barns lekar uppstår ofta när barn håller på att lära sig eller försöker komma underfund med något eller när de behöver befästa något de just lärt sig” (Läraryrket 2006, Pedagogiska programmet för förskolan 1987, s.42).

En av de stora grundarna inom kognitivismen är Jean Piaget. Han ansåg att människan föds social och att människan har en förmåga att efterlikna andra människor. Detta för att det ska vara möjligt att leva med andra. Med social menar Piaget att människan bara kan bli människa, genom att socialisera med varandra. Inom det kognitivistiska perspektivet lägger man stor vikt vid upptäckarglädje. Enligt kognitivismen så är den medfödda upptäckarglädjen en bra lärandemodell. Lärande inträffar när det sker en förändring i den kunskap som är lagrad i minnet. En kognitivist, i detta fall Piaget, menar att verkligheten är den bästa modellen för förståelse. Lärande inträffar när information förs över från korttids- till långtidsminnet. Pedagogens roll är att stötta barnen i processen att föra informationen från korttids till långtidsminnet. Detta görs genom att hjälpa eleven att selektera ut det som är viktigt, organisera den nya kunskapen, länka den nya kunskapen till befintlig kunskap (Espen Jerlang 2005).

Kent Hägglund (1989) tolkar Piaget som gjorde en strikt indelning av barns utvecklingsfaser: det sensomotoriska, det konkreta tankeoperationernas stadium och det operationella stadiet. Det första stadiet pågår från födseln till två års ålder. Här dominerar utforskandet av den egna kroppen. Hägglund (1989) menade till motsats till Vygotskij att barn börjar leka vid fyra månaders ålder då de medvetet och aktivt börjar utforska omvärlden. Det andra stadiet varar

från två års ålder till elva år. Här börjar barn att kunna föreställa sig saker som inte finns närvarande i tid och rum. Barn börjar leka på låtsas. Det sista stadiet från elva år tills den när vuxen ålder kännetecknas av att barnen alltmera kan tänka abstrakt och dra egna självständiga slutsatser. Enligt Piaget så har lek ingen större funktion i utvecklingen (Hägglund 1989). Genom lek kan de pröva erfarenheter och lek fungerar på så vis som ett sätt att bearbeta de kunskaper, erfarenheter och intryck de samlar på sig, barn tar till sig dem och anpassar dem till sig själva och tvärtom (Hedström 2004). Piaget har skrivit att lekstadier hör ihop med barnens kognitiva utveckling. Övningsleken hör ihop med den sensomotoriska lusten och ur den utvecklas förmågan att tänka i symboler som i sin tur utvecklas till rollek. Leken utvecklas genom imitation och den vuxne behöver inte lära barnen att leka. Även i konstruktionslekarna behöver småbarn vuxna lekpartners, som inspiration, och som stöd för att gå vidare (Granberg 2000). Piaget lägger tonvikten på det aktiva barnet som genom sina erfarenheter av världen anpassar sin tankevärld genom att assimilera nya intryck och ackommodera dem till tidigare erfarenheter. Jerlang (2005) förklarar att assimilation och ackommodation är två förmågor som fungerar tillsammans under olika perioder. Vi förklarar dessa begrepp mer utförligt under styrd och fri lek.

Enligt Jerlang (2005) menar konstruktivismen att lärande inträffar när barnen skapar ny kunskap genom att använda tidigare erhållen kunskap och erfarenheter och genom att knyta ny information till befintlig kunskap. Detta sker genom att barnen löser problem och i interaktion med andra människor. Pedagogens roll är att skapa situationer där barnen får lösa problem och samverka med andra. Målet är att stödja barnen i konstruktionen av ny kunskap och inte själva överföringen av ny kunskap till barnen. Barnen är aktiva genom att skapa ny kunskap från tidigare erfarenheter och genom att koppla ny information med befintlig kunskap.

Gunilla Lindqvist (1996) skriver att det är medvetandet som är det centrala begreppet och principen för individens utveckling, och för barnen är det leken som är den viktigaste formen att utveckla sitt medvetande om världen. Lindqvist (1996) har tolkat Vygotskij som var en konstruktivist som skriver att leken handlar om önskeuppfyllelse där barnen kan realisera orealistiska önskningar. Lindqvist (1996) menar att i leken hävdar barnen sin egen vilja mot vuxenvärlden och skapar en medveten form för sina handlingar. Vygotskij ser leken som den viktigaste källan till utveckling av tanke, vilja och känsla. Vygotskij lade även han tonvikten på lek som en social process. Han menade att lek inte kommer in i ett barns liv förrän vid tre

års ålder. Innan dess är barn bara medvetna om det som sker här och nu. Barn styrs av det som de kan se, höra och känna. Vid tre års ålder sker dock en förändring i barns utveckling till att omfatta långsiktiga behov. Hägglund (1989) menar att barn blir då medvetna om de vuxnas handlingar och önskar då uträtta samma handlingar som dem (Hägglund 1989). Vygotskij menade även att barn inte leker enbart för att leken är lustfylld, utan för att det är ett sätt för barn att lösa konflikter på, som ibland uppstår mellan önskningar och verklighet. Alla önskningar kan i det verkliga livet inte uppfyllas men i lek är allt möjligt (Hedström 2004).

Upplevd inifrån är lek ett förhållningssätt, en mental inställning som ger en alldeles bestämd känsla. I lek kan barn ta sig från det konkreta och istället skapa ett föreställt meningsinnehåll. Jerlang (2005) menar att motivation till lek skapas genom ouppfyllda önskningar. Barn framkallar sin frustration över att inte få som de vill genom lek. Om alla önskningar uppfylldes direkt skulle det inte finnas någon lek. Det är fantasin om något önskat som kan göra en lek så intressant.

2.2 Lek

I denna del ska vi förklara vad lek kan vara, först översiktligt och sedan mer specifikt vad styrd och fri lek innebär. Senare i studien ställer vi frågor om vad syftet med dessa lekar kan vara. Vi tar också upp pedagogens roll i leken.

Birgitta Knutsdotter Olofsson tolkar Bateson (2003) som beskriver lek som ett förhållningssätt till verkligheten, där det som sägs och görs inte ska tolkas bokstavligen. Det som görs och sägs är inte alltid vad det ser ut att vara, det är lek och ska förklaras utifrån lekens syften. Han menar att lek är motsägelsefull och därför går den inte att beskriva med enkla ord. Lek kan vara både på riktigt och på låtsas samtidigt som lek innebär både närhet och avstånd. Handlingar kan utföras i verkligheten fast det är på lek, men man kan även göra saker på lek, fast det verkar som om det är en verklighetstrogen situation. I lek behandlas det kända som okänt och det okända som känt. Lek förknippas med något som både är lustfyllt och på djupaste allvar (Knutsdotter Olofsson 2003).

Knutsdotter Olofsson (2003) menar vidare att lek handlar om att förvandla verklighet till något helt annat, det vill säga att göra konkreta ting och händelser till fantasi. För barn går allt att ändra på, i leken skapas möten mellan den yttre och inre verkligheten. I lek är det de inre föreställningarna som råder över det yttre och när barn undersöker och experimenterar är det

tvärtom, då är det den yttre verkligheten som styr. Den inre verkligheten, vårt förhållningssätt, synsätt och föreställningar undersöks i den yttre. Den yttre världen tas in, prövas och blir förståelig genom lek (Knutsdotter Olofsson 2003).

Therese Welén i lärarförbundet (2006) skriver att begreppet lek är svårfångat och används med olika betydelser i olika sammanhang. Det är vanligt att begreppet betyder fri och självvald aktivitet men det kan också innebära styrda aktiviteter. Detta kommer vi att diskutera vidare om senare i studien. Lek är hälsosam och stärkande och barn som leker mår bra, menar Knutsdotter Olofsson (2003). Hon anser att lek leder till välbehag. Barn som får leka färdigt är oftast nöjda och tillmötesgående. Barn som däremot ofta blir avbrutna i sin lek kan lätt reagera med irritation och aggression. Barn kan även vara helt slut efter en lek, men på ett litet ögonblick kan de komma på en ny lek och snart är de igång igen och leker med full energi.

2.3 Lekens signaler

Knutsdotter Olofsson (2003) menar att även inställningen till att ”detta är inte på riktigt, det är på lek” är något man meddelar sin omgivning genom att signalera lek med hjälp av ögon, mimik, röstläge, sätt att tala och bete sig på. Den som förstår dessa signaler, tolkar det som sker efter lekens premisser. Som pedagog måste man vara försiktig om ett barn inte lärt sig att tyda lekens signaler. Leksignalen hjälper dem att förstå om det som händer är lek eller inte. I exempelvis bråklek eller skrämselek är det extra viktigt att signalerna är tydliga och att de kan uppfattas av den andre, för blir barn rädda kan det leda till gråt istället för lek. Uppfattas däremot leksignalerna, så är lek meningsfull och betydelsefull (Knutsdotter Olofsson 1996).

2.3.1 Leken betydelse för lärande

Alla barns inlärning går via lek, det finns olika sorter av lek, undersökande och utforskande lek, fysisk rörelselek, och språklek, konstruktionslek, rollek, dessa olika former av lek avlöser varandra och blandas hela tiden (Granberg 2000).

Genom att barn får möjlighet att göra egna undersökningar och upptäckter får de personliga erfarenheter och självvalda aktiviteter och egenhändigt genomförda experiment ger varaktiga kunskaper. Barn behöver gott om tid för lek, de måste få leka färdigt inte tvingas till ständiga avbrott i leken för att ägna sig åt aktiviteter som är planerade och styrda av vuxna. De måste ges möjlighet att självständigt välja lekkamrater, aktiviteter, tillvägagångssätt och leksaker det

vill säga välja med vem de vill vara, vad de vill göra, hur de ska göra och vad de vill sysselsätta sig med. Barns eget initiativ och intresse måste vara det som styr både innehåll och tillvägagångssätt i alla deras sysselsättningar. Det bidrar till att stärka deras självkänsla. Barnen måste ha tillgång till vuxna som uppfattar deras tecken på lek och som själva är inställda på att leka. En pedagog måste därför alltid vara tillgänglig där barnen leker och vara beredd att gå in i deras lek samt på deras villkor vara både lekpartner och "bollplank" (Granberg 2000).

2.3.2 Den vuxnas roll i leken

Welén (2003) menar att synen på den vuxnas roll i barns lek har förändrats på de senaste tio åren. Då skulle pedagogen medverka i leken för att ordna miljön runt omkring men inte gå in i barnens lek och styra. Rädslan för att styra hängde ihop med rädslan för att förstöra leken. I dagens läge ser man fördelar med att vuxna är delaktiga men det är viktigt att göra det på rätt nivå. Hon anser att rätt nivå kan vara att pedagogerna leker i barnens lek och befinner sig där barnen är i sina utvecklingar och i sina tankar (Welén 2003). I leken får barn erfarenheter och kunskaper. Pedagoger kan använda sig av lekens form för att utveckla barnens kunskaper (Granberg 2000). Barn behöver också vuxna att leka med menar Granberg (2000), då i synnerhet vuxna som går in i barnens lekar på barns villkor. Andra studier visar att leken haft och fortfarande har en oklar roll i förskolan (Lindqvist 1996). Hon menar att de vuxna är mer intresserade av det praktiska arbetet runtomkring istället för att leka med barnen. På det sättet stimulerar de inte heller barnen till lek. Enligt Lindqvist (1996) så finns det en distans mellan vuxna och barn på förskolan. Denna distans påvisar att de vuxna står för normer och regler och sällan deltar i barnens lek. I teorin tror de på lekens roll som inläring men i praktiken har de mer en terapeutisk inställning som går ut på att skaffa material.

2.4 Fri lek

Här ska vi utifrån litteraturen beskriva vad fri lek är, vad barn lär sig genom den fria leken och vad pedagogerna har för roll i den fria leken.

Lindqvist (1996) menar att begreppet den fria leken hör ihop med den tyske pedagogen Friedrich Fröbel (1782-1852). Lek är en av kärnpunkterna i Frøbels pedagogik, och den ses som ett naturligt sätt för barnen att uttrycka sig. I förskoleåldern är leken den mest tydliga produkten där barnen utvecklas moraliskt och fysiskt. Lindqvist (1996) tolkar Frøbels teori

som att barnens självständiga aktivitet i leken är självskriven i förskolan och för att leken ska blomstra ska vuxna inte hindra barnen i sin lek (Lindqvist 1996).

Ivarsson (2003) menar att i den svenska förskolan har barns fria lek givits plats som en viktig aktivitet. När barnen inte har fått några uppgifter av pedagogerna, anpassar sig barnen exempelvis till att leka rollekar, pyssla med papper, rita, måla, klippa, klistra och bygga med lego med mera. Dessa aktiviteter utförs huvudsakligen inomhus. Utomhus så ägnar sig barnen exempelvis åt att cykla, gunga, gräva i sanden, klättra i klätterställningen, springa, jaga varandra och samla på saker. Barnen sjunger och samtalar med varandra om det som de gör och om annat som är intressant i deras liv när de är både inomhus eller utomhus. Många aktiviteter äger rum samtidigt, ibland separerade från varandra och ibland sammanvävda med varandra (Ivarsson 2003). Lindqvist (1996) menar att vardagslivet i förskolan består av en blandning av aktiviteter ledda av de vuxna och aktiviteter där barnen leker på egen hand, så kallad fri lek. Termen fri lek har både en organisatorisk innebörd och en aktivitetsbestämmande innebörd i förskolan. Med det menas att barnen själva i stor utsträckning kan välja vad de leker och vem de leker med (Lindqvist 1996).

2.5 Syftet med den fria leken

Enligt Granberg (2000) så kan barnen imitera de vuxnas uppgifter och behandla sådant de själva upplevt. Den här formen av lek kallas ibland symbollek och föregår rolleken. En typisk symbollek är mamma, pappa, barn. Lika vanligt är det att leka vardagshändelser som att mata dockan, köra bil, åka buss, prata i telefon eller ha samling. De kan leka samma lek om och om igen många gånger, det är ett sätt att bearbeta och lära sig att förstå det som sker i dessa vardagssituationer. Granberg (2000) skriver vidare att under rolleken övar och prövar barn olika roller och identiteter samt bearbetar olika upplevelser, detta gör leken kreativ. Med fantasins hjälp kan verkligheten under leken bli begriplig för barn eftersom leken kan bygga broar mellan verkligheten och de egna föreställningarna. Assimilation är något som används under den fria leken. Detta begrepp kan man förklara genom att barn anpassar omgivningens möjligheter till sina egna behov när de leker, det vill säga att en hink kan bli en hatt och en boll kan bli en sol (Granberg 2000).

Under leken får barn erfarenheter av både samförstånd och konflikter och lär sig därmed olika strategier för samarbete och konfliktlösning. De lär sig regler för umgänge samt utvecklar både driftighet och lyhördhet inför andra individer (Granberg 2000). Ivarsson (2003) påpekar

vikten av att barn skaffar sig kunskap om socialt liv på nya och annorlunda sätt tillsammans med kamrater än tillsammans med föräldrar, syskon och resten av familjen

Granberg (2000) menar att barn lär sig dels genom egen fysisk aktivitet, dels genom att imitera vuxnas sätt att vara men också genom det sätt de blir bemötta på av vuxna. Varje enskilt barns utveckling påverkas av hur det blir bemött av varje enskild pedagog. Barn lär sig genom alla relationer de utvecklar, både till vuxna och till barn i sin omgivning. Alla upplevelser och erfarenheter de gör sätter spår i utvecklingen, de blir en del av deras personlighet, något de bär med sig som en ryggsäck genom livet (Granberg 2000). Knutsdotter Olofsson (1996) skriver att barn lär sig olika lekar av de vuxna samtidigt som de vuxna även lär sig av barnens lekar. På så sätt skapar vuxna och barn tillsammans ett lekutrymme för fantasi och lek. Lekmönster och lekteknik utvecklas ständigt (Knutsdotter Olofsson 1996). Pedagoger med ett stort engagemang väcker barns nyfikenhet och intresse för nya erfarenheter och kunskaper. Genom sin inställning kan pedagogen förmedla moraliska värden, medkänsla och intresse för omvärlden (Granberg 2000).

2.6 Pedagogens roll i den fria leken

Knutsdotter Olofsson (1996) menar att pedagogen ska stimulera med material och uppslag och ska delta i leken på barnens villkor. Barnen ska ges tid att ostört utveckla sin fantasi. Hon menar att barnen skapar det de behöver i leken, och leken stimulerar konstnärliga uttryck. Hon hävdar att om lekpedagogiken ska fungera måste de vuxna vara intresserade av barnen och vad de gör. Barnens lek kan jämföras med en konstnär eller musikers hantverk för i leken finns spår av koncentration, hängivenhet och att de inre bilderna dominerar. Genom att pedagoger deltar i barns lek får de en inblick i vad som sägs och görs. I sin lek både berättar de vad de vet och vad de varit med om. När pedagoger är tillsammans med barn i fri lek kan de se hur barn växer, hur de utvecklas, hur tillgivna de blir, särskilt om pedagogerna även respekterar när barn vill vara ensamma. Då barn leker intensivt tillsammans med varandra eller för sig själva i någon vrå, kan pedagogerna dra sig undan, finnas i närheten eller hjälpa till med andra praktiska saker (Knutsdotter Olofsson 2003). Lindahl (1998) menar att det är positivt för barn att tidigt knyta kontakter och att det är bra om de får lära sig att inte reagera negativt på andra människor. I förskolan måste barn bli vana vid att umgås med många olika människor. Lindahl (1998) skriver att barn ständigt håller uppsikt över de vuxnas egna emotionella uttryck. Vuxnas sätt att reagera bildar därför utgångspunkt för barns sociala sätt att förhålla sig till olika personer och föremål i olika situationer. Enligt Lindahl (1998) kan

vuxnas stöd stimulera barn på så sätt att de ökar sin förmåga till eftertanke, sätt att tänka och fantisera, vilket i sin tur kan leda till att deras tankeförmåga utvecklas maximalt. Hon menar att vuxna bör stödja lärandet genom att uppmärksamma barnens egna projekt, med tanke på att barns lärande utifrån egna val har stor betydelse, eftersom barn inte alltid lär det andra vill att de ska lära sig. Barnen styr och avgränsar själva sin erfarenhet och i deras inre föds det spontana lärandet. En uppenbar risk kan annars vara att barnen styrs in i ett starkt anpassningsinriktat lärande, där personalens avsikter och mål kommer i första hand (Lindahl 1998). Granberg (2000) menar att pedagogen ska vara närvarande för barnen, för att ge dem stöd och uppmuntran samt bekräfta och förstärka deras egen förmåga. Genom att pedagogen svarar på och styrker barnens handlingar så utvecklar denne barnens självkänsla och personlighet. Granberg (2000) skriver vidare att pedagogerna måste se det barnen ser och leka tillsammans med dem och med samma material som de leker med. Tillgång till vuxna som vill leka är lika viktigt ute som inne. Barn behöver till exempel någon som sitter tillsammans med dem i sandlådan och gör sandkakor, någon som sjunger med dem och småpratar om de saker som barnen gör eller har gjort under dagen. Det viktiga är att de får vuxnas tid, uppmuntran och stöd att försöka själva. Av för mycket hjälp kan barn däremot förlora tilltron till den egna förmågan (Granberg 2000). Ivarsson (2003) menar att barnen brukar gå och hämta pedagogen om de behöver hjälp, stöd eller sällskap. Pedagogerna gör också visit i barnens lekar för att se till att det går rättvist tillväga (Ivarsson 2003). Vuxna som går in i leken kan ge stöd och uppmuntran, tröst och inspiration. Genom att röra sakerna i leken kan pedagogen ge bollen liv och bilen både ljud och kraft. Deltagande pedagoger kan tillföra leken något. Det kan vara att sjunga en vaggvisa för dockan som barnet nattar, att trösta en ledsen nalle eller att smaka på de bullar som bjuds i form av sandkakor (Granberg 2000).

2.6.1 Den osynliga styrningen

Knutsdotter Olofsson (1996) menar att den fria lekens pedagogik inte kräver att barnen behöver leka fritt och lämnas ensamma. Den kräver en pedagog som tar ansvar för barnen. Hon anser att det pedagogiska förhållningssättet bygger på deltagande i stället för makt och kontroll, interaktion i stället för system med bestämd rangordning. Hon menar att lekpedagogik ska utgå från barnens initiativ och deras lek (Knutsdotter Olofsson 1996).

Pramling Samuelsson & Asplund (2003) skriver att betydelsen av detta blir att pedagogers deltagande i lek har både positiv och negativ effekt (Pramling Samuelsson och Asplund 2003). Charlotte Tullgren (2006) skriver i lärarförbundet att pedagoger ofta har andra syften

med lek än vad barn har, därför deltar pedagoger oftast inte på barns villkor. En undersökning visade att pedagoger gärna styr bort obehagliga och kaosartade lekar till något som istället är trevligt och nyttigt. Förskola och skola måste ha en strategi för hur man ska ge barn goda och varierande möjligheter att leka (Tullgren 2006). Enligt Kärrby (1992) så behöver en pedagog finnas till hands i leken för att ge barnen upplevelser som stimulerar till nya lekar. Hon menar vidare att personalens roll kan vara att mer organisera barnens upplevelsemiljöer istället för att bara ha uppsikt över dem. Pedagogernas närvaro kan vara att hjälpa barnen med material som de kan behöva beroende på vad barnen ska göra. Barn behöver också hjälp med att lösa konflikter och lära sig att förhandla och utveckla idéer som kanske fastnat i barnens tankar (Kärrby 1992).

Tullgren (2006) menar att pedagogens roll är tydlig, det vill säga att de aktivt ska delta och stimulera leken. Därigenom har lekar, som ser ut att bygga på barnens initiativ, blivit en ram för pedagogen att styra barnen mot de värderingar och normer som samhället uppfattar som rätt. Styrning av leken är ofta osynlig eller förklädd i de vuxnas vilja och tro att de leker på barnens villkor. Eftersom de vuxna är fångade i sin pedagogikroll har de krav på sig att vara förebilder och lära barnen något. Barnen leker i nuet men pedagogerna är mer inriktade mot framtiden. De vuxna ska inte tillrättavisa eller avbryta barnen. Istället påverkar de och styr leken mot det behagliga som stämmer med samhällets värderingar. Pedagogerna får leken att ändra riktning på ett vänligt och lekfullt sätt. Om pedagogerna deltar i leken innebär det också en slags övervakning. Den är många gånger omärkbar för barnen då de tror att pedagogen just då kanske låtsas vara en farmor eller någon annan rollfigur i barnens lek. Samtidigt ger delaktigheten i leken den vuxna möjlighet att styra barnen (Tullgren 2006). Lindqvist (1996) påpekar också att styrning från vuxna sker indirekt i och med förskolans struktur. Detta på grund av att pedagogerna har styrdokument och läroplaner att förhålla sig till.

Tullgren (2006) skriver att:

Det är omöjligt för vuxna att delta i leken på barns villkor. De är fångade i sin pedagogikroll och har andra syften och mål med leken än vad barnen har (Läraryrket 2006 s. 17).

2.6.2 Pedagog som deltagare i interaktion och samspel

Ivarsson (2003) skriver att gemenskapsarbete tar sig uttryck i interaktion, barn och pedagoger gör saker tillsammans och språkar om det som görs och om annat som utgör dess egna och andras gemensamma intressen. Gemenskapsarbete handlar om att pedagogen deltar och att

interaktion finns med andra i vardagliga aktiviteter (Ivarsson 2003). Enligt Kärrby (1992) visar samlad forskning att det främsta kännetecknet i förskolan är samspelet mellan barn och personal och att utvecklingen beror på hur den vuxne agerar gentemot barnet. En relation där barn får tillfälle att vara individer och får utveckla sin självkänsla och förståelse för andra är dessutom grundläggande för barnets personlighetsutveckling (Kärrby 1992).

Lindahl (1998) menar att pedagoger som lär sig ett synsätt som stödjer barns utvecklingsinriktade lärande, bidrar till att skapa en bra förskola för barn i framtiden. Lindahl (1998) menar vidare att pedagogen måste kunna utveckla ett arbetssätt som kombinerar och främjar hela barnets fostran och utveckling. De måste underlätta för barns inläring och utveckla en relation som innehåller närhet, värme, medkänsla, vård och omsorg för barnet. Både fysisk och psykisk närvaro av den vuxne är för barnet en förutsättning och ett utgångsläge för harmonisk och utvecklande gemenskap. Det ställer krav på goda kunskaper om barns utveckling och inläring. Personal som arbetar med barn måste vara väl medvetna om vilka tillvägagångssätt eller metoder som gynnar barns utveckling (Lindahl 1998). Knutsdotter Olofsson (1996) skriver att pedagogers inställning till barn och barns lek är betydelsefull för att lek ska kunna utvecklas. Det handlar om ett förhållningssätt som sätter barnen i fokus. Det behövs ett förhållningssätt som tillåter och stimulerar till lek (Knutsdotter Olofsson 1996). Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) skriver att för att kunna skapa miljöer för att utveckla ett integrerat perspektiv på lek, lärande och kreativitet bör en insikt finnas kring barns hela livsvärld, i familjen, i förskola, i skola och andra alternativa lärandemiljöer. Dessa utgör delar i samma livslånga lärandeprocess. Barns erfarenheter och erfärande blir då centrala eftersom detta är själva grunden för allt lärande. En enkel form att visa uppmuntran till lek är att sitta ner bland barnen. Pedagoger som är närvarande både fysiskt och psykiskt skapar den trygghet som är en av förutsättningarna för lekens överlevnad (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999).

Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden. I förskolan skall barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen (Lpfö-98)".

Knutsdotter Olofsson (1996) menar kortfattat att det finns tre principer för pedagogen att rätta sig efter och dessa tre är alltså som tidigare nämnts: att ge barn tid till lek, att inte störa och avbryta barn i onödan och att pedagoger ofta bör delta i lek på barnens villkor.

2.6.3 Barn som inte leker

(Pramling Samuelsson & Sheridan 1999) skriver att lek inte alltid uppstår av sig självt, men att locka in barn i lek är lättare än vad man tror. Lek kan ibland behöva lite stimulans och näring. Lek behöver vuxna som pratar lekens språk. Pedagoger och lärare har till uppgift att möjliggöra för alla barn att vara med och leka. Vissa barn har lättare än andra för att leka. De kan leka precis när, var och hur som helst. Dessa barn har en förmåga att kunna starta lekar tillsammans med andra barn och även hoppa in i lekar som redan pågår, medan somliga barn har svårare för att komma in i en barngrupp eller i en lek som redan äger rum och därmed ställs dessa barn utanför (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999). Enligt Knutsdotter Olofsson (1996) kan man tydligt se vilka barn som är i leken och de som är utanför. Detta syns klart i de berörda barnens ansikte uttryck och kroppsspråk. Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) kan pedagoger fungera som aktiva stöd för dem, både att hjälpa dem att komma in i lek och få dem att leka tillsammans med andra barn

Barn behöver pedagoger som deltar aktivt i lek, som handlar i deras affär, som faller ner döda när det är krig, som tröstar dockan som ligger på golvet och skriker, som jagar och brottas med dem samt förser barn med material att rota i och som barn kan transformera (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999). Enligt Knutsdotter Olofsson (1996) så behöver barn tid och ro att leka utan att bli onödigt störda, samt vuxnas intresse där de deltar och inbjuder barnen till lek. Att delta i barns lek innebär att pedagoger uppmanar till lek men även följer med när barn ber om att komma med och leka. Att vara tillåtande innebär att undvika onödiga hinder och regler i förvissning om att barn inte förstör i lek. Det är i regel när de inte leker som de förstör, med förstör menas att barn som inte leker tar ut sin frustration på att avbryta och stoppa andra barns lekar. Knutsdotter Olofsson (1996) skriver vidare att i nästan alla barngrupper oavsett ålder finns det barn som inte verkar kunna eller vilja leka, de står utanför eller förstör för de andra. Dessa barn utgör en stor utmaning för pedagoger. Det finns flera olika anledningar till att barn inte leker. I lek krävs att de är trygga i sig själv och att lekmiljön i sig är en trygg miljö. Upplever barn osäkerhet och rädsla kan det vara svårt att slappna av och ge sig hän i lek. Att ständigt vara vaksam gör att det är svårt att koncentrera sig och dessa barn tappar lätt handlingen i lek. Oroligt hoppar de från den ena aktiviteten till den andra, vilket kan leda till att de sprider oro bland de andra barnen. Det kan också bero på att dessa barn inte lärt sig att förstå leksignalerna. Barn som inte lärt sig leksignalerna har som regel svårt att skilja på verklighet och fantasi. En annan orsak kan vara att de inte behärskar de

sociala lekregler som är bestämda, där ömsesidig förståelse, ömsesidigt samspel och turtagande är centrala delar (Knutsdotter Olofsson 2003).

Knutsdotter Olofsson (2003) hävdar vidare att lek stimulerar barn till att fantisera och hitta på ovanliga lösningar på verkliga händelser. Den som då inte kan eller vill leka riskerar att fastna i verkligheten. Den bristande föreställningsförmågan gör att de kan få svårigheter att minnas långa sekvenser samt att det kan vara svårt att överhuvudtaget minnas vad de har varit med om. Det man talar om i förskolan vill inte bli bilder, utan går in och ut igen utan att sätta spår. I lek skapar sig barn ett rikt språk. De förhandlar om vad som ska ske. De måste tänka efter vad de andra behöver veta. De lär sig vilka delar som behövs för att bygga upp en bra berättelse. Barn som inte har förmågan eller viljan till lek saknar i regel denna berättarförmåga. De är inte vana att klä sina erfarenheter och tankar i ord, som man gör i lek. Lek är den naturligaste formen för barn att vara tillsammans på. Lek med andra bygger upp en social kompetens. I lek tar de självmant på sig restriktioner och följer lekens regler. Det är pedagogens ansvar att se till att alla barn får möjlighet att leka (Knutsdotter Olofsson 2003).

2.7 Styrd lek

Här ska vi utifrån litteraturen beskriva vad styrd lek är, vad syftet med denna är och vad pedagogerna har för roll i leken.

Eva Norén- Björn (1990) menar att en styrd pedagogisk lek behöver en stark inspiration som kan hjälpa barn i sin utveckling och samtidigt behålla målet i sikte. Det är att föredra att verksamhet som utgår från organiserade aktiviteter kan påbörjas och styras av pedagogen (Norén- Björn 1990). Kärrby (1992) menar att olika verkliga erfarenheter och kunskaper bidrar till barns begreppsutveckling. Alla barn har olika sätt att lära och olika erfarenheter som påverkar deras utveckling och inläring. Barn konstruerar sin egen kunskap som de bygger upp i sin egen takt med hjälp av relevanta erfarenheter. Inläring är också beroende av att kunskapen sätts in ett sammanhang som är meningsfullt och begripligt för barnet. För utvecklingen på längre sikt är det också viktigt att barn får en positiv inlärningsattityd. Kärrby (1992) menar också att materialet till den styrda leken bör vara utvalt på ett medvetet sätt så att det ger barnen möjligheter till ett varierande sätt att lära. Småbarn behöver själva ta initiativet till aktivitet utifrån ett brett utbud medan äldre förskolebarn och skolbarn i allt högre grad kan välja aktivitet utifrån idéer som pedagogerna presenterar. Planeringen bör alltså ta hänsyn till barns behov av struktur i arbetet både tidsmässigt och innehållsmässigt

(Kärrby 1992). Leken idag betraktas som ett pedagogisk redskap, en hävstång till lärande och ett sätt att kommunicera, skriver Tullgren (2006). Lek utmanar barnet intellektuellt, språkligt, socialt och fysiskt/motoriskt. Lek ska vara grunden dels för ett positivt innehåll i förskolan och dels fungera som stöd i olika former av pedagogiskt arbete (Grindberg & Jagtøien 2000). Karlholm & Sevón (1990) anser att det är en styrd lek om pedagogerna tar med sig barnen ut på promenad. Under promenadens gång kan pedagogerna och barnen diskutera färger och former eller något annat som barnen undrar över. När promenaden är slut så kan barnen bearbeta vad de sett och upplevt genom att till exempel rita eller leka att de flyttat till ett stort hus (Karlholm & Sevón 1990). Ett exempel till på styrd lek kan vara att pedagogen och barnen samlas i en ring, barnen kan då till exempel använda kuber, klot eller cylindrar att känna på och diskutera om för att få kunskap om längd, bredd höjd med mera (Karlholm & Sevón 1990).

Under den styrda leken så ackommoderar barn i stor utsträckning. När barnet ackommoderar efterliknar barnet den vuxna världen och den anpassar sig själv till omgivningen, det vill säga barnen lärs sig att bollen är en boll och hinken är en hink (Jerlang m.fl. 2005).

2.8 Syftet med den styrda leken

För att leken ska fungera bra måste barnen känna trygghet, de behöver ha regler och de behöver ha ny stimulans i lagom stora doser. En omgivning som dessutom stimulerar fantasin skapar en lekfull atmosfär (Norén- Björn 1990). Enligt Karlholm & Sevón (1990) är styrd lek bra och viktigt för barnens utveckling. De utvecklas till en självständig individ som inte blir någon kopia av någon annan. Karlholm & Sevón (1990) menar vidare att det också är viktigt att barnen får arbeta i grupp för att på så sätt få möjlighet till stimulans från andra barn. Barnen kan ta lärdom och få kunskap av att arbeta tillsammans. Pedagoger ska samtidigt ge barnen individuellt stöd och lära barnen att koordinera öga och hand och därigenom utveckla både sin motorik och begreppsuppfattning. Detta ger barnet erfarenheter och kunskaper. Inläringen ska bygga på barnets direkta upplevelser, men ändå vara planerad av pedagogen (Karlholm & Sevón 1990). Ivarsson (2003) menar att om pedagogerna väljer sång, rim och ramsor som anknyter till barns intryck och upplevelser innebär det språkstimulans för barnet. Barnen skaffar sig erfarenheter av att skapa och gå in i gemenskap med andra barn och då kommer till exempel erfarenheter och initiativförmåga till användning och får praktiseras konkret. Ivarsson (2003) menar vidare att inom förskoletraditionen ägnas delar av de vuxenstyrda aktiviteterna åt teman, knutna till årstiderna. Hon menar att stora delar av de

resurser barnen använder när de leker utomhus är naturprodukter, exempelvis sniglar, maskar, insekter, regnvatten, snö och is. De samlar sniglar och lägger dem i burkar eller flaskor. Vid vintertid, är barnen verksamma med aktiviteter som till exempel, stampa och hacka sönder is och samla ihop dessa isskärvor i stora högar (Ivarsson 2003).

2.8.1 Samlingen

Norén- Björn (1990) skriver att samlingen är en viktig form av styrd lek, i den skapas och utvecklas känslan av gemenskap. Karlholm & Sevón (1990) anser att det finns många fördelar med samlingen. Det kan till exempel vara om förskolan har ett nytt temaarbete som barnen behöver informeras om, då har pedagogen ett bra tillfälle att delge barnen detta samt att få dem att känna sig delaktiga och vara med och planera arbetet. På samlingen kan barnen träna på olika sånger och ramsor vilket i sin tur utvecklar deras språk. Även att läsa böcker på samlingen skapar utvecklande förmågor, skriver Karlholm & Sevón (1990). Författarna skriver vidare att under samlingen så kan alla barn få möjlighet att säga sin åsikt och dessutom att träna på att lyssna på varandra. På det sättet lär de sig att respektera och känna empati för andra. Samlingar är ledda och planerade av pedagoger för att stimulera barnens utveckling skriver Karlholm & Sevón (1990).

2.9 Pedagogens roll i den styrda leken

Enligt Granberg (2000) skulle pedagogens roll i den styrda leken kunna sammanfattas med ord som leka, stimulera, samtala, uppmuntra, samspela, uppleva och upptäcka allt tillsammans med barnen. Hon menar vidare att alla verksamma pedagoger borde ha goda kunskaper som lockar barn i olika grupper dynamik, detta måste på ett lekinriktat arbetssätt lyftas till ett känslomässigt plan (Granberg 2000). Enligt Kärrby (1992) är en egenskap som pedagoger bör ha nämligen att visa respekt genom att lyssna, svara och reagera på signaler från barnen. Det betyder att de kan hålla i dem eller ha någon annan form av kroppskontakt. De kan också böja sig ner och tala till dem för att få ögonkontakt och det är viktigt att visa vänlighet och uppmärksamhet när barnet tar kontakt. Pedagogens beteende mot barnen är viktigt, menar Kärrby (1992). Det måste finnas ett intresse som gör att de kan känna igen och svara på barns uttryck. Den vuxne kan vägleda barnen genom att förklara, visa och ge råd. Den bör också vara aktivt engagerad och uppmuntra barnens nyfikenhet som kanske skapar positiva förväntningar. På det sättet följer pedagogen barnens utveckling. Enligt Kärrby (1992) så är det ett mål att i den styrda leken utveckla barnen till att uppnå bättre kompetens och mognad. Därför måste förskolan främst vara en kreativ och stimulerande miljö som kan ge barnen

möjligheter att utveckla sin personlighet och därmed komma in i samhällets sociala gemenskap. En bra pedagogisk kvalitet på förskolan är när pedagogen utövar målinriktade aktiviteter där barns erfarenheter och samverkan ingår (Kärrby1992). Karlholm & Sevón (1990) skriver att den vuxne kan vara en deltagare och igångsättare av olika lekar, men också den som finns till hands och som ser och hör vad som händer runtomkring. Den vuxnes roll är att vara beredd att ingripa om leken går snett. Pedagogens roll kräver medvetenhet och kunskap i all pedagogisk verksamhet. De ramar och begränsningar som pedagogen sätter upp för barns lek måste vara välmotiverade och noga genomtänkta (Karlholm & Sevón 1990).

Vad det gäller lärandeaspekten har lärare alltid haft en viktig roll, men när det gäller att delta i barnens lek har den inte varit helt självklar. Idag visar en del forskning på att pedagogers deltagande i lek bidrar till en mer sammanhängande och utvecklad lek, men det finns även forskning som visar det motsatta (Kärrby 1992).

Kärrby (1992) skriver att pedagogerna planerar in styrd lek och vardagliga rutiner utifrån barns medvetenhet och behov. En pedagog kan i den styrda leken till exempel sätta en hammare i barnets hand och visa att just nu ska de arbeta med att spika. Personalen kan då lära ut hur man gör och förhoppningsvis blir barnet nyfiskt och snart nog kanske barnet kan spika själv. I många styrda lekar arbetar pedagogerna med att se till att lekar och lekregler lever vidare från en generation till en annan. De kanske lär barnen att spika så som de själva en gång blev lärda Kärrby (1992)

Enligt Norén- Björn (1990) så blir barn inspirerade av vad vuxna gör. Om till exempel en vuxen skottar snö, räfsar löv, snickrar eller något annat praktiskt så kan barn bli intresserade och antingen i lek eller på allvar börja med samma moment. Detta kan pedagogen dra nytta av och styra in barnen på att de ska hjälpa till med att räfsa löv, det i sin tur leder till att det indirekt blir en styrd lek.

Norén- Björn (1990) menar vidare att en pedagog kan förstärka verksamheten genom att göra styrda lekar inomhus som de sedan kan använda utomhus. Hon skriver att barnen och personalen till exempel snickrar en fågelholk inne i snickarummet, de spikar, målar, borrar och kanske limmar. När holkarna är färdiga så går de berörda barnen och pedagogerna ut och

sätter upp dem på bra utvalda platser. Barnen får sedan tillgång till att studera fåglarna och med hjälp från pedagogen får de en djupare kunskap om hur fåglar lever.

3 METOD

Vi valde i denna studie att inledningsvis göra en bakgrund som består av en litteraturstudie kring det berörda ämnet, även en del begrepp förklaras så som fri och styrd lek. Därefter så gjorde vi en empirisk studie, för att vi skulle få en inblick i vad pedagogerna tänkte kring lek.

3.1 Metodval

Forskningsintervjun är enligt Kvale (1997) ett professionellt samtal som bygger på vardagens samtal samt ett samspel mellan två parter. Genom intervjun får forskaren se världen genom den intervjuades ögon och intervjun ska vidare hjälpa forskaren att få klargöranden och förtydliganden kring forskningsämnet. Han menar vidare att intervjun är en ämnesorienterad form av samtal där den intervjuades svar analyseras och tolkas. Ordet intervju betyder ”mellan två seenden” eller ”mellan två synpunkter” och kommer av det franska ordet entrevue och det engelska ordet interview. Syftet med forskningsintervjun är att beskriva och förstå centrala delar i det specifika ämne som den intervjuade delar med sig av. Forskaren är ute efter specifika åsikter av den intervjuade, inte allmänna tyckanden. Den informationen som intervjuaren får bör inte ifrågasättas. Det är intervjuaren som leder samtalet till vissa förutbestämda teman, men inte till bestämda uppfattningar kring dessa teman. Syftet är också att den intervjuade i slutänden ska ha fått reda på det som är målet med intervjun.

Till sin struktur är den kvalitativa forskningsintervjun enligt Kvale (1997) halvstrukturerad. Det innebär att intervjun koncentreras till ett förutbestämt ämne, men bygger inte på ett frågeformulär som är strängt strukturerat. I motsats till detta menar Ejvegård (2003) att intervjuaren måste vara strukturerad samt att intervjuaren bör tänka på att ställa frågorna ordagrant till alla som intervjuas, vilket kan underlätta när svaren sedan ska jämföras med varandra. Formulerar den som intervjuar samma fråga på olika sätt kan det leda till att den tolkas olika av den som ska svara. Detta måste intervjuaren enligt Ejvegård (2003) alltid ha i åtanke även fast frågorna formuleras på samma sätt. Det har också betydelse för i vilket följd frågorna ställs på grund utav att tidigare frågor och svar kan påverka senare svar. Det är då viktigt att ställa frågorna i samma följd under varje intervju.

3.1.1. Metodval i vår studie

Utifrån vad ovanstående text säger om intervju, så menar vi att det är den kvalitativa undersökningsmetoden som passar vår studie. Valet av metod kom naturlig då vårt syfte är att fokusera på pedagogens uppfattningar kring lek. Vi ansåg att den halvstrukturerade kvalitativa forskningsintervjun som Kvale (1997) skriver om, passar som metod i vår uppsats. Detta för att den är mer öppen och vi tänkte att vi kunde ställa fölfrågor som skulle ge oss spontana svar. Vi valde att inte gå efter Evjegaard (2003) metod för att denna är mer strukturerad och vi tror att det skulle ge mer lika svar på våra frågor. Vi ville ha olika svar för att få en djupare förståelse för lekens betydelse.

3.2 Inför intervjun

Kvale (1997) anser att forskaren bör ställa sig en rad metodologiska och praktiska frågor inför intervjun, exempel på frågor är:

- Hur kommer intervjuprojektet att se ut?
- Vilken analysmetod ska användas?
- Hur många, samt vilka personer ska intervjuas?

Vidare anser Kvale (1997) att det är betydande att forskaren har slutprodukten av arbetet i huvudet under planeringsstadiet.

Att välja intervju som metod kan både ta tid om hänsyn ska tas till det empiriska planet och på bearbetningen av intervjun. Därför är det betydande att vara väldigt noga med vilka personer som väljs ut samt att intervjuaren tydligt informerar om vad det innebär att bli intervjuad. Forskare måste också förbereda varje intervju väldigt noggrant så att denne inte behöver ta kontakt med den intervjuade för att komplettera det som missats, vilket det kan vara ont om tid till (Ejvegaard 2003).

Kvale (1997) menar att det är betydande att forskaren förbereder sig inför intervjun genom att bearbeta nyckelfrågorna, Vad?, Varför? Hur?

- Vad – att skaffa oss kunskap om ämnet lek
- Varför – klargöra syftet det vill säga få ökad kunskap om lekens betydelse för barns lärande och pedagogernas uppfattningar om lek
- Hur - val av lämplig intervjuteknik det vill säga halvstrukturerad kvalitativ intervju

Att ha bearbetat nyckelfrågorna anser Kvale (1997) underlättar för att få en bra form och struktur på intervjun. Forskaren måste vara medveten om syftet med intervjun innan intervjun startar. Detta syfte samt bakgrunden till intervjun informeras den intervjuade om. Öppenheten kring syftet med intervjun varierar, det beror på vilken forskningsfråga det gäller.

3.3 Intervjun

I forskningsintervjun får intervjuaren beskrivningar som ska tolkas. Som intervjuare är det viktigt att försöka samla in så rika och förutsättningslösa beskrivningar i forskningsämnet som möjligt, menar Kvale (1997). Han menar vidare att det är av stor vikt hur intervjuaren agerar i intervjusituationen. Att intervjuaren visar intresse och lyssnar aktivt på svaren och ger den intervjuade den tid som behövs för att svara på frågorna. Intervjuaren måste enligt Svensson och Starrin (1996) ha grundläggande förståelse för de kommunikativa normer som finns i samhället. En god intervjuare talar med den intervjuade på "hans språk". Det vill säga att intervjuaren lägger språknivån på ett plan som är förståeligt och lätthanterligt för den intervjuade.

Enligt Kvale (1997) kan forskaren under intervjuns gång bolla tillbaks frågor och på så vis få ett förtydligande. Intervjun kan med andra ord bli självkorrigerande. Om intervjuaren har god kunskap i ämnet och har en känsla för mänskligt samspel, så är förutsättningarna goda för att intervjuresultatet blir bra. Svensson och Starrin (1996) belyser vad god intervjuteknik innebär. De menar att intervjuaren inte får störa den rapporterande processen. Stämningen i intervjun ska genomsyras av en god och effektiv interaktion som hjälper intervjuaren framåt. Kvale (1997) menar att det inte finns några genvägar till att bli en god intervjuare utan att det är genom att intervjua som forskaren lär sig intervjuteknik.

Svensson och Starrin (1996) tar i likhet med Kvale (1997) upp vikten av att ha goda förkunskaper i ämnet. Vidare anser Kvale (1997) att förkunskaperna inte på något vis får vara ett hinder för att ta till sig ny kunskap som kommer fram vid intervjun. Att som forskare gå in i en intervju och ha sin ståndpunkt klar kan vara en risk då det kan finnas förutfattade meningar som kan störa intervjun.

Gilje & Grimen (1992) menar att när en hypotes inte stämmer försöker vi oftast rädda den med specifika antaganden så att den stämmer överens med materialet. Vidare menar han att

intervjuaren måste vara beredd att revidera sin förförståelse så att detta antagande inte inträffar under intervjun.

3.4 Urval

Genom kontakter från våra tidigare verksamhetsförlagda (vfu) platser kom i kontakt med de personer som i detta arbete blev våra intervjupersoner. Vi har intervjuat fem kvinnliga förskollärare på två olika förskolor i Mellansverige. Ganska tidigt i processen tog vi kontakt via telefon och avtalade ett möte som grund för intervjuerna. Samtliga har mycket lång erfarenhet av barn, de har arbetet inom barnverksamheten mellan 15 och 37 år. Åldern på de intervjuade var mellan 40 och 60 år. Detta tyckte vi var till vår fördel på grund av att då hade pedagogerna mycket erfarenhet och kunde på det viset svar på frågorna utifrån sina egna erfarenheter och tankar.

3.5 Intervjuguiden

När forskaren har bearbetat nyckelfrågorna till intervjun är det enligt Kvale (1997) viktigt att få en struktur på intervjun. Detta får forskaren genom en intervjuguide. I en intervjuguide tar forskaren upp de ämnen som kommer att bearbetas under intervjun och i vilken ordning det kommer att ske. Upprättande av en intervjuguide underlättar arbetet inför intervjun. Det är upp till forskaren hur strikt han följer guiden. Intervjufrågorna som finns i guiden kan bedömas både tematiskt och dynamiskt. Den tematiska delen handlar om relevansen till forskningsämnet och den dynamiska delen handlar om förhållandet i intervjun. Frågorna bör innehålla båda dessa delar så intervjuaren får svar på sina frågor rent teoretiskt, men också så att samspelet och klimatet i intervjusituationen blir god. Dynamiken i frågorna gör att den intervjuade känner sig motiverad att tala om ämnet och det stimulerar till ett positivt samspel mellan parterna. Det är också viktigt att frågorna är korta och enkla och att intervjupersonen är medveten om att formuleringen på frågorna kan påverka svaren, menar Kvale (1997).

Intervjufrågorna hade vi nedskrivna på papper (se bilaga 1), först kom huvudfrågorna sedan hade vi ett antal underfrågor som vi kunde använda oss av i intervjun. Intervjufrågorna började med att vi ställde ett antal frågor kring förskolelärarens bakgrund. Det gjorde vi för att kunna få en översiktlig bild av förskoleläraren, därefter så ställde vi frågor som vi hade formulerat för att kunna få svar på vårt syfte och vår frågeställning med studien.

Huvudfrågorna använde vi oss av i alla intervjuer, däremot så fick underfrågorna komma om det fanns oklarheter i svaren eller om vi ville veta mer kring en fråga. Även om det dök upp frågor under intervjuens gång så ställdes dessa för att vi skulle få svar som kändes aktuella för vår studie. Vi var också noggranna med att alla frågor var korta, direkta, lätta att förstå och att frågorna inte kunde besvaras med bara ett ja eller ett nej.

3.6 Genomförande

Före intervjun bör forskaren ge en kortfattad presentation av sig själv, en kortfattad beskrivning av vad projektet går ut på samt vad intervjumaterialet kommer att användas till. Det är viktigt att också försäkra att materialet behandlas konfidentiellt, vilket innebär att den intervjuade kommer att vara anonym för allmänheten. Detta kan underlätta intervjun med tanke på att den intervjuade öppnar sig mer och vågar säga mer (Ejvegård 2003).

Vid en forskningsintervju ställs forskaren inför ett antal praktiska frågor. En sådan fråga rör om intervjuaren ska banda intervjun eller föra anteckningar. Kvale (1997) menar att bandning av samtalet är att föredra då han anser att intervjuaren kan koncentrera sig på samtalet och inte på att föra anteckningar. Analysarbetet underlättas om intervjuaren antecknat sådant som inte kommer med på band t ex ansiktsuttryck och kroppsspråk. I likhet med detta resonemang anser Ejvegård (2003) att det mest praktiska är att använda sig av en bandspelare men att intervjuaren ändå ska ha i åtanke att bandspelare kan vara hämmande för vissa personer samt att en del personer inte tillåts att bli inspelade. Vissa personer kan också bli hämmade av att forskaren antecknar under intervjun, vilket man då enligt Ejvegård (2003) måste tänka på med tanke på tidsaspekten.

Varje intervju tog cirka trettio minuter, det hade vi bestämt innan för att vi menar att en längre intervju skulle ha varit svår att hålla koncentrerad. Vi valde att ha med en bandspelare som spelade in hela intervjun. Detta för att det blev lättare att lyssna av intervjun och gå tillbaka och lyssna igen på vissa delar. Vi tycker att det är viktigt att få hela intervjun inspelad för att inte missa eventuella svar som kan få betydelse för vår undersökning. Till en början tyckte de som blev intervjuade inte riktigt om att vi hade bandspelare, men detta berodde mest på att de intervjuade blev nervösa av tanken på att bli inspelade på band. Men efter en stund så kopplade den intervjuade bort tanken på bandspelaren och på det viset blev intervjun mer avslappnad och nyanserad.

Eftersom vi var tre som var med och intervjuade så frågade vi efter varje intervju om de intervjuade kände av maktförhållandet som kan uppstå när det är fler människor som intervjuar än den som blir intervjuad. Ingen av de fem intervjuade upplevde det som något problem.

Vi hade valt att inte skicka ut frågorna i förväg. Detta val var grundat på att vi ville göra en halvstrukturerad kvalitativ intervju, som beskrivs i Kvaales (1997) teorier. Denna metod gav oss möjlighet att ställa följdfrågor som skulle kunna ge oss spontana svar. Efter varje intervju frågade vi om de intervjuade hade föredragit att ha fått frågorna i förväg, på denna fråga fick vi fem ganska lika svar. Det var att vi skulle ha fått ett mer djupgående svar, där de hade haft möjlighet att svara som de trodde att vi ville att de skulle göra. Samtliga svarade också att om de fått frågorna före så hade vi missat de spontana svaren.

Vi hade ett bra samarbete mellan oss och den intervjuade och vi tog det lugnt och var noga med att alla skulle få prata färdigt. Vi tycker att det är viktigt för annars kan det finnas risk att den intervjuade inte känner sig värderad. Den känslan kan bli stark och vi som intervjuare pratar i munnen på varandra eller avbryter den som blir intervjuad.

3.7 Bearbetning

När vi spelade in intervjuerna var vi noga med att inte blanda ihop dem. Vi valde att ta en hel sida av ett band till en intervju, även om det inte gick åt hela sidan. Därefter tog vi nästa sida till nästa intervju och så vidare. Sedan lyssnade vi på bandet och skrev ner allt ordagrant. Det gjorde vi för att få en bättre helhetssyn på själva intervjun samt för att försäkra oss om att vi inte missat något väsentligt. Den handskrivna texten skulle i nästa skede transkriberas till format. Vi valde då att strukturera om så att vi skrev bara frågorna och svaren. För att det inte skulle kränka de intervjuades anonymitet skrev vi F på svarsdelen. Detta F symboliserade ordet Förskolelärare och påvisade på detta sätt ingen speciell person. Vårt val att bara skriva frågorna och svaren var grundat på att det skulle vara lättare att se en struktur för att i nästa skede kunna analysera vad intervjupersonerna sagt och menat.

3.8 Analys

Vi analyserade intervjuerna i olika steg och etapper. Vi valde att i första steget göra en begränsad presentation av varje intervjuperson. Denna presentation gav oss en bakgrundsbild av vem den intervjuade var. Nästa steg var att studera frågorna och svaren och utifrån dessa

skapa en sammanfattande berättartext om vad den intervjuade hade sagt. Steg nummer tre var att sortera frågorna och svaren och sätta in dem under rubriker som Vad är lek? Vad är styrd lek?

Vi använde oss av Kvaales (1997) meningskoncentrering som analysmetod, den innebär att intervjuaren ska se det centrala i intervjun, och sedan göra en kortare version av intervjun då de mest centrala delarna sammanfattas. I denna metodanalys ska forskaren arbeta i fem steg. Här nedan kommer vi att förklara hur vi gick tillväga med hjälp av Kvaales fem steg.

Steg ett: vi läste igenom intervjun, detta gjorde vi för att få en översikt och en helhetsuppfattning.

Steg två: i detta steg klargjorde vi hur den intervjuade svarat på frågorna som ställts under intervjun.

Steg tre: vi tolkade intervjun och försökte göra detta så korrekt som möjligt.

Steg fyra: i steg fyra försökte vi att ställa frågor som överensstämmer med det syfte som studien har.

Steg fem: det sista som vi gjorde var att sammanfatta det mest centrala i intervjun

3.9 Etiska aspekter

Enligt Kvale (1997) är det viktigt att studien sker på ett etiskt korrekt sätt. Forskaren stöter inte på etiska avgöranden vid något specifikt tillfälle utan detta sker under hela forskningsprocessen. Vidare hävdar han att det är betydande med ett informerat samtycke. Med detta menar Kvale (1997) att intervjupersonerna blir informerade om undersökningens syfte, hur studien är upplagd samt att det är frivilligt att delta i forskningsstudien. Informerat samtycke betyder också att intervjupersonerna har sin rätt att kunna dra sig ur när som helst. Kvale (1997) anser att det är viktigt att hålla fokus på intervjuguiden då ett etiskt problem kan bli att intervjuaren ställer frågor som egentligen inte har någon betydelse med tanke på syftet.

3.9.1 Etiska aspekter i vår studie

Innan vi intervjuade våra förskollärare var vi noga med att tala om att deras anonymitet var skyddad. Vi informerade om att inte nämna deras namn då vi i ett senare skede skulle transkribera intervjuerna för att sedan analysera svaren. Förskollärarna fick dessutom information om att de specifika arbetsplatserna inte skulle nämnas i vårt arbete.

3.10 Validitet och reliabilitet

Kvale (1997) menar att om en kvalitativ metod används i en studie ska två viktiga aspekter tas i beaktande, reliabilitet och validitet. Detta ska vägas in för att kunna ta hänsyn till sanningsvärdet i resultatet, detta vill säga tillförlitligheten, trovärdigheten och konfirmerbarheten i undersökningen. Thurén (2002) menar att reliabiliteten innebär att den studie som gjorts är korrekt, forskaren skall beskriva forskningen så tydlig så att läsaren kan genomföra samma forskning och få ett liknande resultat. För att öka reliabiliteten i denna studie hade vi före datainsamlingsförfarandet haft kontakt med de berörda pedagogerna. I detta skede hade de fått information om vår tänkta studie och givit samtycke till de stundande intervjuerna. Vid tidpunkten för intervjuerna så fanns alla tre på plats, detta för att vi skulle kunna ge instruktioner, kunna svara på eventuella frågor som uppkom samt se till att intervjuerna gick rätt till väga. Vi var även noga med att inga ledande frågor ställdes. När intervjuerna skulle skrivas ut var vi noga med att enas om att alla intervjuerna skulle ha samma struktur.

Thurén (2002) förklarar validitet som att man verkligen har undersökt det som man ämnade undersöka och ingenting annat. Vi försökte öka validiteten genom att utforma frågorna utifrån studiens frågeställningar. Vi gjorde även noggranna litteraturstudier för att öka undersökningens validitet. Kvale (1997) menar att när en intervju genomförs, så går det från en sorts muntlig kommunikation till utskrift, då blir det utskrivna den enda empiriska data som finns. Sen är det upp till oss att tolka den muntliga kontexten, hur vi gör detta beror på våra egna bedömningar och tolkningar.

4. RESULTAT

Först vill vi göra en kort beskrivning av de fem intervjupersonerna som varit delaktiga i vårt arbete. Vi har valt av etiska skäl att inte benämna personerna med deras riktiga namn utan vi använder fiktiva namn.

Elsa

Elsa har arbetat med barn sedan 1977. Hon har en förskollärarytbildning samt ett antal kurser som handlar om barn i sin teoretiska bakgrund. Hon beskriver att på den förskola där hon arbetar har de inte någon marknadsförd profil, men har just börjat med ett projekt som handlar om natur och teknik.

Stina

Stina har arbetat med barn sedan 1990. Hon är utbildad förskollärare och intresserad av barns lek och lärande.

Gudrun

Gudrun har arbetat i 35 år med barn. Hon gick sin förskollärarytbildning mellan 1969 –1971. Profilen på förskolan kallar hon vardagspedagogik. Det betyder allt som man gör i vardagen som skapar kunskap och lärande, till exempel dukning, turtagning och påklädning.

Agnes

Agnes har arbetat 37 år med barn och har av den anledningen stor erfarenhet. Hon är utbildad förskollärare. På hennes arbetsplats har de profilen att arbeta med språket.

Svea

Svea har arbetat med barn i 15 år. Hon gick sin förskollärarytbildning mellan åren 1989-1991. Profilen där hon arbetar handlar om kommunikation och språk.

Följande presentation och analys kommer att innehålla huvudfrågor som vi använt under intervjuerna. Resultat kommer att presenteras utifrån de intervjuades svar.

4.1 Vad är lek?

Elsa menar att lek är lärande och att det är kunskap som skapas när människor möts. Hon säger:

Lek är för mig kunskap. Man kan säga att förskolan har ett ämne mer än skolan, vi har matte, svenska, kemi och alla fysiska experiment men vi har ett ämne till, vi har leken.

Stina anser att leken är ett redskap som pedagogerna kan använda för att träna till exempel turtagning, prata inför varandra, utveckla språket eller något annat som är både roligt och lärande. Gudruns åsikt är att i leken så tränar bland annat barnen på sin sociala kompetens och sin empati för andra människor.

Gudrun: Lek är ju nästan allting på den här avdelningen. Ungarna står i hallen och väntar på varandra för att komma igång att leka. De håller alltid på med nånting.

Agnes spontana svar på vad lek är var att i leken bearbetar barnen det som de har varit med om, och leken innehåller därmed många olika känslor. Barn kan kliva in i olika roller som gör att de kan vara snälla, dumma, ledsna, tokiga, glada eller något annat som har med känslor att göra. Leken speglar verkligheten, säger hon. Svea säger att lek är nästan allting på en förskola. Hon säger vidare att barn behöver leka med barn, och att vuxna aldrig kan ersätta andra barn.

Svea: Rolleken är otroligt lärande där man till exempel kan se omvårdnaden och pusslandet med mera i dockvrån, man ser liksom föräldrarna i leken. Jag brukar säga att det är barnens arbete.

Utifrån svaren på våra första intervjufrågor har vi kommit fram till att samtliga förskollärare i vår intervju ansåg att leken är det absolut viktigaste som finns.

I ovanstående analys har vi fått större förståelse för att lek är ett litet ord som de vi har intervjuat menar har stor betydelse för förskolans verksamhet och har ett omfattande innehåll.

4.2. Vilket syfte har leken? Vad lär sig barnen?

Elsa förklarar att syftet både med den styrda och med den fria leken är att befästa kunskap. Denna kunskap är grundad i barnens egna erfarenheter, där barnen också tar lärdom. Elsa säger att:

Leken är en förutsättning för lärandet, den allra första tidiga leken mellan mamma och barn till exempel är att leka tittut, redan där är det lärdom i turtagandet, har barn inte med sig det från första stund så förstår de inte leksignalerna.

Stina tycker att syftet med den styrda leken kan till exempel vara att barnen ska lära sig lite mer att lyssna på en vuxen som talar. Detta i sin tur underlättar för barnet när det kommer till skolan, då blir det viktigt att lyssna samtidigt som man handlar, säger hon. Gudrun menar att syftet med lek framtonar speciellt i inlärnings- eller bearbetningssituationer, där har leken stor

betydelse för lärandet. Där lär sig barnen turtagande, de lär sig språket, de lär sig att bearbeta känslor, de lär sig kommunicera med varandra, de lär sig många koder som de behöver för att komma in i samhället som individer. Agnes poängterar hur viktigt det är med samspelet mellan barnen. Där handlar det också om att ge och ta, samt lyssna på varandra. I samspelet får de även lära sig att ta konflikter, eftersom en lek aldrig är smärtfri då det är olika viljor som ska styra. Hon uttrycker sig så här:

Leken stimulerar ofta barnen och i leken bearbetar de olika känslor, det kanske har hänt nåt eller om de har sett nåt till exempel ett flygplan, då kan det barnet berätta för dom andra om den händelsen och sedan är snart leken igång. Barnens nyfikenhet kommer in i leken och är dom nyfikna, positiva och glada så har de lättare för att lära, oavsett vad de ska lära sig. Jag anser därför att leken är A och O i barns lärande.

Svea påpekar att ett syfte i leken kan vara att barn ska lära sig att alla får vara med. På det sättet skapas förutsättningar till värdegrunden. Våra fem intervjuade lärare betonade starkt lekens betydelse för barns lärande. Utan leken kan inte barn utvecklas, anser de.

I denna analysdel har vi lärt oss att syftet och lärandet av leken har en betydelsefull roll i förskolans verksamhet. Vi förstår utifrån de intervjuade lärarna samt från litteratur som finns i uppsatsens bakgrund att barnen ständigt lär sig olika saker och i synnerhet i sin lek.

4.3. Vad är styrd lek?

Samtliga av de fem intervjuade lärarna tycker att en styrd lek är när pedagogerna bestämmer vilken lek de ska leka tillsammans med barnen. Elsa ger exempel på styrda lekar, det är bland annat ringlekar, ”trollerihatten” eller ”hunden och benet”. Hon säger:

Om det är stimmigt i gruppen brukar vi gå in och styra till någon lek. Ungarna älskar när man leker med dem.

Hon menar också att den styrda leken går efter ett speciellt mönster och barnen får ofta tilldelade roller. Stina påvisar att samlingarna och gymnastiken är styrda lekar och dessa kan många gånger ha uttryckte sina syften om att barnen ska lära sig något speciellt.

Stina: Vi kan skjuta på en samling om det är så att barnen har kommit igång att leka. Vi har samling varje dag men den är inte tidsbunden.

Gudrun menar att det är styrd lek om pedagogerna startar igång barnen med något kreativt, som till exempel måla eller pussla. Barnen får sedan arbeta ifred och skapa men alltid ha

tillgång till en hjälpande hand om det behövs. Agnes påpekar att det ofta finns syften med den styrda leken. Hon anser att ett syfte kan vara att pedagogen vill att barnen tränar eller övar på något speciellt som till exempel turtagning eller språkutveckling. Svea anser att den styrda leken kan bestå av till exempel materiella byggnationer som en pedagog anordnar. Hon menar att en vuxen kan möblera ett rum med spis, dockor, grytor, utklädningskläder med mera. Pedagogen kan sedan i styrande syfte påvisa att i just detta rum kan barnen leka mamma, pappa och barn om de vill. Men sakerna i rummet kan snabbt få en ny funktion som exempelvis galgarna kan bli ”pangare” då barnen vill leka indianer och cowboys i den fria leken

4.4 Vad är fri lek?

Elsa hävdar att i den fria leken så är det helt och hållet barnen som styr. Barnen är mycket duktiga på att leka själva. Men fri lek är inte samma sak som att barnen får göra som de vill utan uppsikt från pedagogerna, menar hon. Stina tycker att det är viktigt att poängtera att i den fria leken får barnen bestämma vem eller vilka de vill leka med. Detta är ofta stimulerande då barn precis som vuxna känner av vilka som personkemin stämmer överens med. Gudrun anser att den fria leken är viktig för att där finns det ett utrymme hos barnen som utvecklas från deras eget tänkande.

Gudrun säger: Det finns liksom inget givet svar på lek på det sättet, man vet inte hur den ska sluta eller vad som kommer att hända, utan det är helt och hållet utifrån hur barnet tänker och mår.

Agnes åsikt är att barnen måste få leka färdigt så mycket det bara går för att den fria leken är mycket viktig för barnens utveckling. Hon säger:

Man kan ju se på barnen att de får näring av leken och då får man ju inte bryta den i onödan.

Svea ger oss några exempel på vad fri lek kan vara. Barnen kan låtsas att de är prinsessor som är ute och går med sina små hundar, eller de kan leka att de är robotar som skjuter på krigarna, de kan leka att ett av barnen är en häst, så tillkommer flera barn till leken och helt plötsligt så har leken hamnat på den stora bondgården.

Den fria leken kan i princip vara vad som helst för barns fantasi är oändlig, säger Svea

Enligt de fem intervjuade lärarna så tar den fria leken allra störst plats på förskolan.

4.5 Vad är pedagogens roll?

Elsa berättar att hennes roll på förskolan är mångsidig. Hon får ta ansvar för att barnen ska nå de mål som finns inom verksamheten. Det innebär bland annat att pedagoger måste ha kunskap om hur man stimulerar och uppmuntrar barnen. De måste vidare hjälpa barnen att utveckla sin förmåga till en mängd olika saker, till exempel lyssna, berätta, reflektera, kommunicera, skapa nyfikenhet och förmågan att leka och lära.

Elsa säger: Vi arbetar med att få barnen självständiga.

En av pedagogernas roller är alltså att lägga grunden för att barnen ska få social kompetens, säger Elsa. Stinas roll som pedagog kan vara att lära ut speciella kunskaper genom tekniska experiment som barnen ska lära sig. Det utvecklar förmågan att tänka själv.

Stina säger: Jag som vuxen vet ju vilka redskap jag måste ge barnen så att de ska klara sig genom livet. Jag använder leken som redskap för att ge barnen det de behöver.

Gudrun har bland annat en roll där hon lär barnen olika rim och ramsor och även också sånger som de utövar tillsammans. Hon utvecklar därmed uttrycksformer och i dessa ingår bild, rörelse, sång och musik med mera. Agnes betecknar pedagogens roll med att bland annat ta hand om pappersarbetet som blir på en förskola. Det kan till exempel vara att dokumentera och sköta föräldrasamtal eller boka in eventuella bio/teaterbesök. Agnes säger:

Som förskolelärare är man lite allt-i-allo som får rycka in där det behövs.

Svea älskar att leka med barnen och går in med både kropp och själ i leken. Hon anser att det kan vara en viktig roll för en pedagog att kunna leka och därmed locka fram barnens leklust. Hon hävdar att utan leklust kan barnens inte leka och inte heller utvecklas genom leken.

Samtliga intervjuade betonar att det är viktigt att vara lyhörd så att man kan se och höra om det blir fel i leken. Ibland måste en pedagog gå in och styra upp leken för att ordna rollfördelningen, detta för att inte samma barn alltid ska få samma roll, säger Elsa. Stina tycker att som pedagog måste man ha en medvetenhet om hur ett samspel fungerar, det är viktigt att ge barnen de verktyg som de behöver för att klara sig i livet. Agnes tycker att det är

svårt att beskriva pedagogens roll i ord för hon ”har det mesta i ryggraden”, säger hon. Vi avslutar detta kapitel med att citera Svea

Det gäller att vara en bra förebild, för barn gör inte som vi säger, de gör som vi gör

5 DISKUSSION

I den kommande texten kommer vi att presentera en slutdiskussion, där vi väver samman intervjuresultatet med bakgrundslitteraturen. Efter denna del kommer vi också att knyta ihop säcken där vi ser om frågeställningarna och syftet har besvarats i studien.

Elsa menar att lek är lärande och att det är kunskap som utvecklas när människor möts. Hon förklarar att syftet med leken är att befästa kunskap. Denna kunskap är grundad i barnens egna erfarenheter. Även i forskningen påtalas att lek utgår från barnens egna erfarenheter och Hägglund (1989) menar att i leken tolkar barnen sina erfarenheter i en omvändningsprocess där föremål och handlingar får andra betydelser. Knutsdotter Olofsson (2003) påpekar att leken är ett förhållningssätt till verkligheten. Det betyder att lek förvandlar verklighet till något annat, konkreta händelser blir fantasi. Även Ivarsson (2003) anser att leken har ett bestämt innehåll som gör barnen medvetna om lekens händelseförlopp. I lek agerar barn utifrån sina önskemål och behov och reflekterar över sina egna och andras reaktioner.

Stina påstår att leken är ett redskap som pedagogerna kan använda för att träna till exempel turtagning, prata inför varandra, utveckla språket som är både roligt och lärorikt. Gudrun anser att i leken tränar barnen på att utveckla sin sociala kompetens och sin empati för andra människor. Granberg (2000) skriver också att under leken får barnen lära sig regler som bland annat utvecklar barnens lyhördhet och förståelse för andra. De får lära sig att ta hänsyn till varandra och Ivarsson (2003) påtalar även hon att barn skaffar sig kunskap om socialt liv genom att umgås med andra.

Vidare i vår intervju så får vi Agnes spontana svar på vad lek är. Hon säger att i leken så bearbetar barnen det som de har varit med om och i leken uttrycks olika känslor. Barn kan kliva in i olika roller som har med känslor att göra, leken speglar verkligheten, säger hon. Hedström (2004) påtalar att genom lek kan barn pröva erfarenheter och leken fungerar som

bearbetning. Barnen bearbetar de kunskaper, erfarenheter och intryck de samlar på sig och anpassar dem till sig själva, skriver han.

Sveas åsikt om leken är att den är i princip allt som händer på en förskola. Hon betonar dock att det är viktigt att barn leker med barn och att vuxna inte kan ersätta andra barn. Detta anser också Welén (2006) då hon säger:

Det är omöjligt för vuxna att delta i leken på barns villkor. De är fångade i sin pedagogikroll och har andra syften och mål med leken än vad barnen har.

Granberg (2000) hävdar däremot att barn måste ha tillgång till vuxna som uppfattar deras tecken på lek samt själva är inställda på att leka. En vuxen måste vara beredd på att i leken vara både lekpartner och bollplank på barnens villkor. Knutsdotter Olofsson (1996) anser också att pedagoger som är intresserade av barnens lekar väcker nyfikenhet hos barnen som gör att de kan skapa sig nya erfarenheter och kunskaper.

Litteraturen och svaren från de intervjuade har gett oss en djupare inblick i vad delar av lek och dess innehåll kan vara. När vi tolkar Elsa som påstår att lek är lärande så speglar det en stor del av litteraturen som vi läst. Lek kan vara lärande på så många olika sätt och vi håller med Stina med flera om att lekens betydelse för barnen är stor. Vi samtycker med Svea om att det är viktigt för barn att leka med barn men vi reagerar lite på Welén (2006) då hon menar att det skulle vara en omöjlighet för vuxna att delta i leken på barns villkor. Vi ser inte alls det som en omöjlighet för att vi anser att en pedagog kan gå in i barnens lekar och medverka till lekens utveckling. Många pedagoger har en naturlig fallenhet för att leka på barnens villkor.

Utifrån litteraturen och intervjuerna så håller vi med om att det som barnen gör i sin vardag påverkar deras kunskap. Denna kunskap utvecklas hela tiden då barnen har en deltagande roll i dagens samhälle.

Stina tycker att ett syfte med lek kan vara att barnen får lära sig att lyssna på både vuxna och varandra. Detta i sin tur underlättar för barnen då de kommer till skolan. Gudrun menar att i inlärnings- och bearbetningssituationer är leken betydelsefull. Barnen måste lära sig att kommunicera med varandra och bearbeta sina känslor. För att kunna delta som samhällsindivider behöver barn lära sig många koder som byggs upp under tidiga år, säger hon. Lindahl (1998) påvisar att barnens fostran och utveckling kan främjas genom

pedagogernas arbetssätt. De måste underlätta för barns inläring genom att utveckla en relation som bland annat kännetecknas av närhet, medkänsla och omsorg.

Vi har fått klart för oss hur viktigt det kan vara för barn att bearbeta sina tankar och upplevelser. Vi kopplar det starkt till att barnen behöver leka och att de vuxnas funktion är att ge dem verktyg för leken.

Vidare tycker Agnes att samspelet mellan barn och barn samt barn och vuxna är en viktig del i leken. Där får barnen lära sig att ta konflikter då lek aldrig är smärtfri. Detta beror på att det är olika viljor som ska styra leken. I samspelet handlar det om att lyssna på varandra och i samband med det ge och ta. Svea påpekar att barn behöver lära sig att alla ska få vara med. Kärrby (1992) anser att samspelet mellan barn och personal är viktig då utvecklingen för barnen påverkas av hur den vuxne agerar i sitt arbete. Grundläggande för barnens personliga utveckling är att de ska utveckla sin självkänsla och förståelse för andra.

Under arbetets gång börjar vi förstå att samspelet har en viktig funktion mellan deltagarna i leken. Om det inte fungerar kan många barn bli arga, ledsna eller frustrerade för att de inte får vara med i leken. Men vi menar att det är minst lika viktigt att samspelet fungerar mellan de vuxna då de är förebilder för barnen.

Enligt de fem intervjuade lärarna så är styrd lek när pedagogerna bestämmer vilken lek de ska leka med barnen. Elsa menar att den styrda leken följer ett speciellt mönster där barnen får tilldelade roller. Norén-Björn (1990) föredrar verksamhet från organiserade aktiviteter som kan påbörjas och styras av pedagogen. En styrd pedagogisk lek behöver en stark inspiration för att utveckla barnen, skriver hon.

Stina hävdar att gymnastiken och samlingen är två starka styrda lekar. I dessa är ofta syftet att barnen ska lära sig något som till exempel turtagning, språkutveckling, motorisk utveckling eller samspel med mera. Kärrby (1992) skriver att den styrda lekens syfte är att barnen ska lära sig. Materialet till den styrda leken bör vara utvalt på ett medvetet sätt så att möjligheter skapas för olika sätt att lära, skriver hon. Gudrun menar att styrd lek är till exempel att starta barnen med något kreativt och skapande. Det krävs då att man som pedagog använder ett lärorikt material.

Norén- Björn (1990) påvisar att styrd lek kan vara temainriktad som ger barnen mer kunskap. Hon anser att lek i skapande form gynnas av bra planering. Även Karlholm och Sevón (1990) beskriver att det finns roliga saker att göra i ett temaarbete där barnen kan arbeta parvis eller i grupp. Det som barnen tillverkar kan sedan göras synligt och därmed skapa möjlighet till samtal. Det i sin tur utvecklar barnens språkförmåga. Ivarsson (2003) påpekar att de temastyrda aktiviteterna inom förskolan ofta är knutna till årstiderna, till exempel på hösten kan pedagogerna tillsammans med barnen plocka löv med olika färger för att sedan forma och skapa en färgtavla.

I samband med litteraturen och svaren från de intervjuade lärarna har vi fått en bredare insyn på den styrda leken. Det har framkommit många idéer som vi tror är användbara i yrket som förskollärare eller lärare.

I den fria leken är det helt och hållet barnen som styr. Barnen är duktiga på att leka själva men det betyder inte att de leker utan uppsikt av vuxna, säger Elsa. Stina poängterar att det är viktigt att barnen själva får bestämma vem de vill leka med. Granberg (2000) hävdar att barn måste ges möjlighet att självständigt välja kamrater och aktiviteter. Barns eget initiativ och intresse måste vara det som styr tillvägagångssättet i deras sysselsättning. Det bidrar till att stärka deras självkänsla, skriver hon. Gudrun tycker i likhet med Granberg (2000) att den fria leken är viktig då det skapas ett utrymme för barnen utifrån från deras eget tänkande. Det är också mycket viktigt att barnen får leka färdigt, säger hon. Sveas beskrivning av en fri lek är att det i princip kan vara vad som helst då barnens fantasi är oändlig. Den fria leken tar störst plats på förskolan, säger hon.

Vi har nu en större förståelse för hur viktig den fria leken är. Den förståelsen har tillkommit från litteratur som vi läst samt från våra intervjuer med lärare där samtliga förskollärare tryckte på den fria leken. Vi drar även paralleller med vad vi upplevt på vår verksamhetsförlagda utbildning.

Elsa anser att hennes roll på förskolan är mångsidig. Hon ska ta ansvar för att barnen ska nå de mål som Lpfö- 98 har. Det innebär bland annat att hon ska stimulera och uppmuntra barnen till att utveckla sin förmåga att lyssna, reflektera, kommunicera med mera. En pedagogs roll är att lägga grunden till att barn ska bli socialt utvecklade, säger hon. Granberg (2000) har samma syn på pedagogens roll då hon anser att denna ska leka, stimulera, samtala, uppmuntra

och upptäcka saker tillsammans med barnen. Kärrby (1992) menar att pedagogens roll är bland annat att visa barnen respekt genom att lyssna, svara och reagera på deras signaler. Pedagogen kan vägleda barnen genom förklaringar eller råd. Genom att vara aktivt engagerad uppmuntras barnens nyfikenhet som skapar positiva förväntningar. Detta gör att pedagogen följer barnens utveckling som bidrar till att barnen kommer in i samhällets sociala gemenskap (Kärrby 1992).

Stina beskriver att hennes roll kan vara att lära barnen att experimentera. Då visar hon hur man gör och låter sedan barnen arbeta på egen hand. Det utvecklar deras förmåga att tänka samt att de får använda sina sinnen. Svea tycker att en viktig del i pedagogens roll är att kunna leka och därmed locka fram barnens leklust. Hon påstår att utan leklust kan barnen inte leka och inte heller utvecklas. Detta är för övrigt ett påstående som samtliga intervjuade har nämnt. Karlholm och Sevón (1990) påpekar att pedagogens roll kan vara en delaktighet i barnens lek, en igångsättare av leken eller en lyhörd person som ser och hör vad som händer runtomkring. Därför krävs det en medvetenhet och kunskap i all pedagogisk verksamhet. Stina menar att en pedagog måste vara medveten om hur ett samspel fungerar då detta är ett bra verktyg för barnen i framtiden.

6 SLUTSATS

Syftet med studien var att undersöka fem pedagogers uppfattningar om lekens betydelse för lärande. Vi upplever att utifrån intervjuerna har vi fått en bättre uppfattning om hur pedagogerna ser på lek och lärande. De fem pedagogerna vi intervjuat anser alla att leken är en viktig faktor i barns lärandeprocess. Knutsdotter Olofsson (i Lindqvists 1996) skriver att de vuxna inte stimulerar barnen eftersom de är mer intresserade av praktiska göromål runtomkring. Även Lindqvist (1996) påtalar att vuxna sällan går in i leken, utan har som uppgift att se till att normer och regler följs. Dessa författare tror dock att i teorin så har leken betydelse för inläringen men att i praktiken så fungerar det inte. Utifrån vad vi läst, våra intervjuer samt vår erfarenhet så har vi en viss förståelse för att många vuxna inte leker med barnen. Detta kan bero på att i dagens samhälle så är det så många barn på varje avdelning. De vuxna måste då organisera på ett bra sätt för att få det att fungera. Många gånger kommer kanske barnen vid sidan för de vuxnas göromål men barn är fantasifulla och börjar då leka fritt. Detta i sin tur gör att de ändå utvecklas. Utifrån resultatet av våra intervjuer så kan vi se att det finns olika sätt att kombinera lek och lärande, några av pedagogerna använder styrd lek för att de anser det vara mer lärorikt, men de flesta pedagogerna tycker dock att i den fria

leken var lärandet störst. Det går också att se skillnader mellan pedagogers delaktighet i barnens lekar, då vissa leker med barnen och andra inte alls. Vi anser att det ibland kan vara bra att gå in i leken för att till exempel ordna så att alla barn får vara med eller utveckla barnens fantasi genom att skapa olika rollfigurer. Vi tycker också att många gånger behöver barnen leka sin lek ifred då de lär sig ett naturligt samspel.

6.1 Metoddiskussion

Redan från början var vi inställda på att använda intervju som metod. Vi tyckte att det verkade spännande att få göra något som vi inte hade så stor erfarenhet av. Det var intressant för oss att lyssna på intervjuerna då vi drog paralleller till vad vi tidigare läst i litteraturen. Något som vi trodde skulle bli ett problem med att vara tre intervjuare var samarbetssvårigheter men vi upplevde det snarare som en fördel att vara tre, genom att en kunde ställa frågorna och de andra två kunde fylla i och komplettera med följdfrågor. Medan en av oss intervjuade så var de andra observanta och försökte att anteckna så mycket som möjligt. Intervjuguiden fungerade bra, både huvudfrågorna och underfrågorna gjorde att vi fick bra och utvecklade svar från de intervjuade.

Vi kände en viss oro över att det skulle hända något som störde vår process. Det skulle kunna vara att någon blev sjuk eller att vi var tvungna att till exempel få tag i andra människor att intervjua. När vi bokade in en tid för intervjuerna kändes allt bra men sedan fick vi meddelande att de båda förskolorna hade fått förhinder. Då blev vi oroliga för att vi inte skulle hinna och det skapades en lätt panik. Dock kunde vi få nya tider av förskolorna som gjorde att vi kunde genomföra det som vi hade tänkt.

Vi hade tänkt att intervjuerna skulle göras i en tyst lokal men vi upplevde ibland små irriterande ljud under intervjuernas gång. Detta berodde på att vi gjorde intervjuerna på förskolorna. På grund av att de inte intervjuade hade möjlighet att ta någon annan tid än sin arbetstid för intervjuerna så anpassade vi oss efter deras önskemål. Det hade kanske blivit annorlunda om intervjuerna varit på en mer stillsam plats.

6.2 Fortsatt forskning

Vi har i denna studie intervjuat pedagoger om leken och dess betydelse. Men lek är enormt stort forskningsområde och vi funderar på vad leken betyder ur barns perspektiv. Det skulle vara intressant att få veta vad barnen anser att de lär sig i leken.

REFERENSER

- Ejvegård Rolf (2003): *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (1992): *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Uddevalla:Mediaprint.
- Granberg, Ann (2000): *Småbarns utevistelse*. Stockholm: Liber AB.
- Grindberg, Tora & Jagtøien, Greta Langlo (2000): *Barn i rörelse*. Lund:Studentlitteratur.
- Hedström,Hasse (2004): Lek- en riktigt allvarlig sak. *Specialpedagogik*, 2004 (1)
- Hägglund, Kent (1989): *Lekteorier*. Solna: Esselte studium.
- Ivarsson, Pia-Maria (2003): *Barns gemenskap i förskolan*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala studies in Education, 101.
- Jerlang, Espen (2005): *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber AB
- Karlholm, Gudrun & Sevón, Inger (1990): *Tema- ett arbetssätt i förskolan*. Falköping: Almqvist & Wiksell Läromedel,
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1996): *De små mästarna om den fria lekens pedagogik*. Stockholm : HLS förlag.
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2003): *I lekens värld*. Stockholm:Liber AB.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kärrby, Gunni (1992): *Kvalitet i pedagogiskt arbete med barn*. Stockholm:Fritzes AB.
- Lindahl, Marita (1998): *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (1996): *Lekens möjligheter*. Lund: studentlitteratur.
- Lpfö 98, Läroplan för förskolan*. Stockholm:Utbildningsdepartement.
- Lärarens handbok (2004): *Läroplan för förskola*. Lpfö-98. Solna.
- Läraryrket (2006): *Lekens roll i förskola och förskoleklass*. Tidningen förskolan Nr 8 Elanders Berlings, Malmö.
- Norén-Björn, Eva (1990): *Våga satsa på leken*. Stockholm: Liber AB.
- Pramling, Samuelsson Ingrid & Sheridan, Sonja (1999): *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003): *Det lekande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.

Svensson Per-Gunnar & Starrin Bengt (1996): *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Thurèn, Torsten (2002): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Prinfo/ Team offset & media.

Welén, Therese (2003): Kunskap kräver lek. *Forskning i fokus*, nr 17. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.